

Porastom upotrebe interneta i savremenih komunikacijskih mogućnosti svakako raste i procenat njihove zloupotrebe i elektronskog nasilja među decom. Prosvetni radnici najčešće ne odobravaju takvo ponašanje, ali, u situacijama otkrivanja nasilja putem interneta ili mobilnog telefona, po pravilu se osećaju nemoćni.

Jedna od češćih reakcija zaposlenih u školama jeste da se ne hvataju u koštac sa ovom vrstom zlostavljanja jer se ona događa izvan školskog okruženja pa je na taj način mogućnost kontrole dečjeg ponašanja smanjena. Ipak, vaspitni zadatak škole je pomoć za odnose sa drugima, sa kolegama, učiteljima, za odgovorne i uljudne socijalne odnose, a obrazovni zadatak je da podučava o načinima korišćenja savremenih medija i tehnologije za opšte dobro. Zbog toga škola i njeni zaposleni imaju izrazito važnu ulogu u prevenciji zloupotrebe interneta i mobilnog i u situacijama rešavanja aktuelnih problema elektronskog nasilja i zlostavljanja. ([Više o elektronskom nasilju možete da pročitate i u tekstu "Elektronsko nasilje - šta je i kako ga izbeći"](#))

Pet ključnih oblasti za delotvornu prevenciju nasilja

1. Isticanje pozitivnog korišćenja tehnologije

Tehnologijom se uspešno koristimo za zanimljivo i pozitivno učenje kao i u realizaciji i povećanju ličnog učenja kroz fleksibilno, kreativno i dostupno učenje. Važno je istražiti i podstaknuti sigurne načine korišćenja interneta kako bismo učenicima osigurali samopotvrđivanje, asertivnost, participaciju i razvijanje prijateljstava. Škola ima značajnu ulogu u promociji i podsticanju pravila lepog ponašanja i sigurnosti na internetu, i informatičkoj pismenosti. Važno je pokazati učenicima da odrasle osobe razumeju i prate promene u informatičkoj tehnologiji, kao i promene u načinu komuniciranja i interesovanjima dece i mladih. Važno je postaviti jasna pravila korišćenja interneta i mobilnog telefona u školskoj sredini.

Ukratko, sva se pravila mogu više-manje svesti na ovo: **Nemojte činiti drugima ono što ne biste hteli da oni vama čine.** Izbegavajte svađe i vređanja i doprinesite konstruktivnoj strani komunikacije putem elektronskih medija (e-maila, foruma, chata, bloga...).

2. Razumevanje i razgovor o modernim načinima komuniciranja i opasnostima elektronskog nasilja

Važno je jasno definisati šta je to elektronsko nasilje. Naglasiti po čemu se ono razlikuje od drugih oblika nasilja, koje su njegove specifičnosti, koji su uticaji takvog nasilja. Kao i u situacijama vršnjačkog nasilja, važno je osmisliti i postaviti jasna pravila i dosledno ih se pridržavati. Svakako je važno staviti naglasak na upoznavanje dece i njihovih roditelja sa odgovornošću koju svako od nas ima kada se koristi modernom tehnologijom (mobilnim, internetom), u komunikaciji s drugima. Takođe je potrebno definisati posledice za one koji krše pravila ili čine nasilje.

Nužno je dati do znanja učenicima i roditeljima da škola može da osigura podršku, čak i ako se nasilje dogodi izvan škole.

3. Uspostavljanje novih i dorada postojećih pravila i posledica

Vrednosti i pravila koja postoje u školi za vršnjačko nasilje primenite i na nasilje elektronskim medijima. Preporučujemo sprovođenje edukacije o sigurnom korišćenju interneta koja bi uključivala pravila ponašanja i strategije učenja na internetu, pravila ponašanja s mobilnim telefonom u školi i drugde. Važno je da ova pravila obuhvate sve učenike, i one koji ne pišu uvredljive poruke niti ih primaju. Za njih je važno da takve poruke ne komentarišu niti prosleđuju, jer bi tako omogućavali

nasilje i učestvovali u njemu, već da takvo ponašanje prijave i učiteljima i roditeljima. O pravilima moraju biti obavješteni učenici, ali i njihovi roditelji. Preporučuje se da se okače pravila u školi na javnom mestu, kako bi bila dostupna i vidljiva svima u školi. Korisno je sprovesti istraživanje o korišćenju interneta u vašoj školi. Dobijeni podaci mogu biti iskorišćeni u prevenciji nasilja. Na taj način škola šalje poruku učenicima da joj je važno što se s njima događa, da je zainteresovana za njihova iskustva, šta može uticati na smanjenje zloupotrebe školske opreme i interneta.

4. Omogućavanje prijavljivanja elektronskog nasilja

Sam čin prjavljivanja nasilja može biti težak korak za osobu koja trpi nasilje, kao i za posmatrača. Važno je osigurati i upoznati učenike i njihove roditelje s različitim načinima prijavljivanja iskustva elektronskog nasilja u školi i među učenicima. Važno je da radnici škole i stručni saradnici i sami budu upoznati s mogućnostima prijavljivanja i kome se obratiti u situacijama elektronskog nasilja i zlostavljanja.

5. Evaluacija uticaja preventivnih aktivnosti

Svakako se preporučuje voditi evidenciju o iskustvima učenika putem interneta. Redovne provere veoma su važne da se utvrdi da li su preventivne strategije uspešne i primerene učeničkim potrebama. Moguće je podeliti materijale i preneti informacije o preduzetim merama, postignutim rezultatima, ali i aktuelnim izazovima i pitanjima s celom školskom zajednicom.

Šta učiniti?

U slučajevima nasilja i zlostavljanja važno je učiniti sledeće:

- Ako znate koja je osoba odgovorna za uznemiravajući sadržaj, zamolite je da ga ukloni;
- Kontaktirajte internet provajdera, (eng. host), kako biste podneli zahtev da se navedeni sadržaj ukloni;
- Pitajte učenike kome su sve slali poruke;
- Ako znate koji su učenici slali poruke nasilnog karaktera, zaplenite im mobilne, skinite s interneta njihove teksteve ili fotografije i sačuvajte ih u školskom kompjuteru dok ne kontaktirate njihove roditelje;
- U slučajevima nasilja, kontaktirajte policiju koja može utvrditi šta sve treba uzeti kao dokaz. Možda će biti potrebno policiju uključiti i zato da bi provajder internet usluga proverio podatke o drugima umešanim u slučaj.

Kako pružiti pomoć detetu koje je doživelo elektronsko nasilje u školi?

- Ako vam se dete obrati za pomoć ili vam se poveri, nađite mirno mesto za razgovor i pažljivo ga saslušajte. Dajte detetu do znanja da je učinilo dobru stvar jer je nekome reklo o svom iskustvu;
- Informišite roditelje i dajte im uputstva u skladu sa priručnikom za roditelje nastalim u okviru programa Škola bez nasilja - *Šta je danas bilo u školi?*
- Informišite policiju ako se radi o ozbiljnijim oblicima nasilja, pretećim porukama ili mogućem krivičnom delu;
- Savetujte detetu da ne odgovara na provokativne, uvredljive poruke i sve ostale poruke zbog kojih se oseća loše. Neka takođe ne odgovara ni na neutralne/pozitivne poruke ako ne poznaje pošiljaoca. Važno je podsticati osećaj sigurnosti kod deteta i ublažiti uznemiravajuće emocionalne reakcije.
- Predložite neke od načina koji bi mogli sprečiti ponavljanje nasilja: promena broja mobilnog, e-mail adrese, napuštanje internet strana (foruma, chat-a, vvebloga...) na kojima se nasilje događa ili promena nadimka kojim se dete koristi;

- Upoznajte dete i roditelje da unutar komunikacijskih programa postoji mogućnost blokiranja i filtriranja neželjenih poruka, putem opcija „ignore“ ili „block“, kao i sprečavanje pristupa određenim pošiljaocima na e-mail ili detetov blog.
- Pomozite učeniku da sačuva sve informacije važne za istragu (npr. da ne briše primljene poruke, čuva fotografije i beleži web adrese na kojima se zlostavljanje i uznemiravanje događaju).

Rad sa onima koji čine elektronsko nasilje i posledice nasilnog ponašanja

Čim se otkrije osoba koja čini nasilje, potrebno je preduzeti korake kako bi se promenio njen stav i ponašanje. Ako se radi o odrasloj osobi, slučaj treba prijaviti policiji. Ako se radi o učeniku, treba mu, osim posledica predviđenih za nasilje u školi, pružiti podršku i pomoć u promeni ponašanja. Više informacija o tome ima Tim škole za zaštitu dece od nasilja.

Faktori o kojima treba voditi računa prilikom određivanja adekvatnih posledica na ponašanje:

- stepen povređenosti;
- da li se vinovnik skrivao?;
- na koliko je adresa poruka poslata ili koliko je uznemiravajući materijal (tekst, fotografija, snimka...) uzburkao javnost;
- motivacija osobe i razlozi za nasilje;
- postoji li sukob i u stvarnom životu između te dve osobe ili se radi o zlostavljanju;
- je li nasilje bilo nenamerno ili namerno.